

שיעור ד

בית דין שקול ובית דין נוטה

(סנהדרין ג ע"ב; ז ע"ב)

פתיחה

א. לא יהא בית דין פחות משלשה
ב. "כל זמן שהם רבים הרי זה משוכח"
סיכום

פתיחה

במשנה (ב ע"א) רשימה של נושאים שנידונים בפני שלושה דיינים. בנוגע לחלק מהנושאים יש תנאים שחולקים ולפיהם יש לדון בהרכב גדול יותר, אך גם לדבריהם ההרכב הוא אי זוגי. הגמרא (ג ע"ב) דנה מה המקור לכך שדיני ממונות בשלושה:

שלשה מנלן?

דתנו רבנן: "ונקרב בעל הבית אל האלוקים" (שמות כב, ז) - הרי כאן אחד, "עד האלוקים יבא דבר שניהם" (שם ח) - הרי כאן שנים, "אשר ירשיען אלוקים" (שם) - הרי כאן שלשה, דברי רבי יאשיה.

רבי יונתן אומר: ראשון תחילה נאמר, ואין דורשין תחילתו, אלא: "עד האלוקים יבא דבר שניהם" - הרי כאן אחד, "אשר ירשיען אלוקים" - הרי כאן שנים, ואין בית דין שקול - מוסיפין עליהן עוד אחד, הרי כאן שלשה.¹

בהמשך שאלה הגמרא: "ורבי יאשיה לית ליה בית דין נוטה?" ולאחר דיון הסיקה הגמרא שרבי יאשיה סבר שבית דין נוטה צריך רק בדיני נפשות, מפני שרק בנוגע לזה נאמר בפסוק "ולא תענה על רב לנטת" (שמות כג, ב) ולא בדיני ממונות. אלא שגם בדיני ממונות יש להכריע על פי רוב מקל וחומר מדיני נפשות. לפי ר' יאשיה הקביעה של חכמים שבית דין מורכב משלושה דיינים נלמדת משלושה פסוקים. לפי ר' יונתן מהפסוקים לומדים שצריך שני דיינים, אלא שאז בית

1 המחלוקת מופיעה במדרש ההלכה (מכילתא דרבי ישמעאל, משפטים, מסכתא דנזיקין פרשה טו). בירושלמי (א, א) נוסחה השאלה: "ומניין לדיני ממונות שהן בשלושה?", ואחר כך צוינה מחלוקת ר' יאשיה ור' יונתן.

הדין שקול, וכדי שתהיה הכרעה ברורה מוסיפים עוד דיון אחד, וכך יהיה ניתן לפסוק גם ע"פ שני דיינים כנגד דיון אחד.²
עיקר עיוננו בסוגיה זו יהיה בדברי הרמב"ם.

א. לא יהא בית דין פחות משלשה

הרמב"ם (פירוש המשנה, סנהדרין א, א) הסביר את דברי ר' יונתן:

וטעם היות כל הדברים האלו בשלשה אנשים הוא דבר ה' בדיני ממונות "עד האלוקים". ואין פחות משנים, ומן הכללים בתורתנו שלא יהא מספר הדיינים לעולם אלא מספר נפרד, כדי שאם תהיה ביניהם מחלוקת בדין מן הדיינים יהיו על כל פנים רובם מסכימים לדעה אחת והמיעוט בהפכו, ונלך אחר דעת הרוב כמו שחייבה אותנו תורה בכך שנ' "אחרי רבים להטות", ולפיכך לא יהא בית דין פחות משלשה.³

הרמב"ם (הל' סנהדרין א, ד) כתב גם כן:

עיר שאין בה מאה ועשרים מעמידין בה שלשה דיינים, שאין בית דין פחות משלשה, כדי שיהא בהן רוב ומיעוט אם היתה ביניהן מחלוקת בדין מן הדיינים.

הן בפירוש המשנה והן בהלכה הדגיש הרמב"ם שאין מסגרת של בית דין שהיא פחותה משלושה דיינים, כדי שיהיה רוב ומיעוט, כשלא תהיה הסכמה ביניהם. וכן קבע במפורש בהלכה נוספת (הל' סנהדרין ב, י): "שאינן בית דין פחות משלשה".⁴

2 רש"י (ב ע"ב ד"ה ואין בית דין שקול) הסביר בהקשר למספר הדיינים בסנהדרין קטנה: "אין עושין בית דין זוגות, שאם יחלקו לחצאין הוי להו פלגא ופלגא, ולא משכחת לה הטייתך לטובה על פי אחד, הלכך מוסיפין עליהן עוד אחד". במקום אחר כתב (ג ע"ב ד"ה ואין בית דין שקול): "אין עושין בית דין זוגות, דצריך לקיים בו 'אחרי רבים להטות' ואם יתחלקו לחצאין, אין כאן רבים". העיקרון "אין בית דין שקול" נזכר כבר במשנתנו (וכן גם בתוספתא א, ו; ג, ז) בנוגע לבית דין של עשרים ושלושה, אך לא נזכר בהקשר של בית דין של שלושה. יש להוסיף עוד שרש"י (ב ע"ב ד"ה ונקרב בעל הבית אל האלוקים) הזכיר את הלימוד מהפסוקים הללו "מדכתב בפרשה אלוקים שלשה זימני, נפקא לן דבעינן שלשה". דברי רש"י הללו רומזים באופן כללי לדברי ר' יונתן ור' יאשיה.

3 הרמב"ם (פירוש המשנה, סוטה ט, א) הזכיר בקצרה את דבריו כאן: "וענין בית דין שקול, שהיא מספר נפרד כדי שיהא אפשר בו אחרי רבים, כמו שנבאר בתחילת סנהדרין".

4 מו"ר הרב אברהם אלקנה כהנא שפירא, מנחת אברהם, א, עמ' שנג-שנד, שאל שלפי הטעם של הרמב"ם "למה לא ימנו אחד, ולא יהיה צריכים להכרעת רוב? ונראה דזה פשיטא דאי אפשר

ע"פ הרמב"ם, שאלת הגמרא "שלושה מנלן?" ע"פ ר' יונתן היא: מה הסיבה שמספר הדיינים בדיני ממונות הוא לא פחות שלושה? ותשובת ר' יונתן היא: בשל הצורך להכריע במחלוקת בין הדיינים אם תהיה כזו, והכרעה כזו אפשרית רק כשמספר הדיינים הוא אי זוגי. נראה שלפי ר' יאשיה, שאלת הגמרא היא: מה הן המקורות לכך שמסגרת של שלושה דיינים היא זו שמוגדרת כבית דין? והתשובה היא: מהלימוד מהפסוקים. כאמור גם ר' יאשיה מסכים שיש צורך להכריע ע"פ רוב מקל וחומר בדיני נפשות, אך דבריו בעניין זה לא קשורים לשאלת הגמרא: "שלושה מנלן?".

כאמור, הרמב"ם פסק כדברי ר' יונתן, ולפיו דברי המשנה "דיני ממונות בשלושה" נשענים על לימוד מפסוקים ומכך שחייב להיות בית דין נוטה, ומכאן המסר הנלמד שכוונת המשנה גם לומר ש"אין בית דין פחות משלושה". האם אפשר שמספר הדיינים יהיה יותר משלושה, אף אם מדובר במספר שקול של דיינים?

ב. "כל זמן שהם רבים הרי זה משובח"

הרמב"ם (הל' סנהדרין ב, יג [שולחן ערוך, חושן משפט סי' ג, ד]) פסק כך:

אף על פי שבית דין של שלשה בית דין שלם הוא, כל זמן שהן רבים הרי זה משובח. ומוטב שיחתך הדין באחד עשר יותר מעשרה, וצריכין שיהיו היושבים כולם שם בבית דין תלמידי חכמים וראויין.

נושאי הכלים של הרמב"ם (הכסף משנה, הרדב"ז, הלחם משנה) ציינו את המסופר בגמרא כמקור להלכה זו (ז ע"ב):

רב הונא כי הוה אתי דינא לקמיה, מיכניף ומייתי עשרה רבנן מבי רב. אמר: כי היכי דלימטיין שיבא מכשורא.

רב אשי, כי הוה אתי טריפתא לקמיה מכניף ומייתי להו לכולהו טבחי דמתא מחסיא, אמר: כי היכי דלימטיין שיבא מכשורא.

כשרב הונא היה צריך לרדן, הוא כינס עשרה תלמידי חכמים מהשיבה של רב, ונימק במשל את סיבת כינוסם: כדי שגייע לנו נסורת קטנה מן הקורה. הנמשל: אם נטעה בדין, יתחלק העונש בין כולם. גם על רב אשי מסופר שכשהיה צריך להורות על

לקיים מצוות 'שופטים תתן לך' במינוי של יחיד אלא לפחות שנים, אלא מכיון דבעי הכרעת רוב לכן צריך למנות שלושה".

בהמה האם היא טרפה ואסור לאכול אותה או שהיא כשרה, הוא כינס את כל השוחטים של העיר מחסיא שהיו בקיאים בטרפות ובדיניהם, ונימק את סיבת כינוסם באותו משל ונמשל.

על סיפורים אלו כמקור לדברי הרמב"ם יש להעיר שרב הונא ורב אשי צירפו איתם עוד חכמים, כדי לפזר ביניהם את העונש הצפוי אם ח"ו יטעו, ואילו הרמב"ם בהלכה לא כתב שצירוף "רבים הרי זה משובח" בשל פיזור העונש הצפוי ביניהם אם הם יטעו, אלא כדי שתלמידי חכמים רבים יעיינו וידונו בדבר ובעקבות כך פסק הדין יהיה מדויק ונכון. כך גם העיר הפרישה (שולחן ערוך, חושן משפט, סי' ג, ס"ק י):

דמה שכתב הרמב"ם "ומוטב שיחתך..." הטובה היא בשביל הדיין, והלשון [=של הגמרא] לא משמע הכי. ואפשר דזה תולה בזה. דכיון דכולם צריכים לעיין בדין כדי שיצא לאמתו, משום הכי העונש חל על כולם, ומהאי טעמא נמי כתב הרמב"ם לשון "משובח" ולשון "מוטב" וק"ל.

כמו כן, על רב הונא מסופר שהוא כינס "עשרה רבנן מבי רב", ומשמע שמדובר בתלמידים משיבתו של רב ולא בהכרח "תלמידי חכמים וראויין" שיש להם את הכישורים והיכולות הנדרשים לשבת בדין. בנוסף, רב הונא היה אחד והוא זה שצירף עשרה. אמנם ביחד הם אחד עשר, אך הרמב"ם כתב שמוטב שיחתך הדין באחד עשר ולא בעשרה, ומשמע שכבר התכנסו עשרה דיינים תלמידי חכמים וראויים, ולפי הרמב"ם יש להוסיף עוד דייין אחד כדי שהדין יחתך באחד עשר דיינים ולא בעשרה דיינים. על רב אשי שכינס את השוחטים לדון בענייני טרפות, לא נאמר מה מספר השוחטים, ובאיזה אופן הם הכריעו.

אמנם ייתכן שנושאי הכלים של הרמב"ם ציינו את המסופר על רב הונא ורב אשי, וכוונתם לפרש את דברי הרמב"ם כפירושו של הרב מנחם המאירי (בית הבחירה, משנה אבות א, א) על דברי המשנה "והעמידו תלמידים הרבה":

בכל הוראה, שיעמידו בה תלמידים הרבה, לישא וליתן בדבר כדי שיתברר הענין מבין כולם, ועל הדרך שאמרו סנהדרין (ז ע"ב) רב אשי כי הוה אתי ספק טריפתא לקמיה הוה מכניף ביה עשרה אמר כי היכי דלימטינהו שיבא מכשורא.⁵

5 הנצי"ב, מרומי שדה, סנהדרין כאן, הפנה לדברי המאירי הללו. ראה גם בדבריו בהעמק שאלה, שאילתא נח, יב.

אין מדובר על פיזור עונש אם יטעו, אלא על צירוף של מידע והבנה מעטה מכל אחד מהנוכחים, וביחד יוכלו לשאת את הקורה, יגיעו למיצוי הדין באופן נכון ומדויק יותר, וכדברי הסמ"ע (חושן משפט, סי' ג, ס"ק יא): "ומוטב שיחתך הדין ביי"א וכו'". דכשהן מרובים מדקדקין כולן, ויצא הדין לאמיתו יותר".⁶

ייתכן עוד שהרמב"ם הדגים מצב של בית דין שקול - עשרה דיינים, על פי הנאמר בגמרא שם לפני המסופר על רב הונא ורב אשי:

אמר רבי יהושע בן לוי: עשרה שיושבין בדין - קולר תלוי בצואר כולן.
פשיטא! לא צריכא אלא לתלמיד היושב לפני רבו.

ר' יהושע בן לוי דיבר על תלמיד היושב לפני רבו כאחד מתוך עשרה, והמסר הוא שעל התלמיד לומר את דעתו אם רואה שרבו טועה, ואם לא אמר, אזי גם הוא נענש. גם אם מדובר בתלמידים, בכל אופן המסגרת היא עשרה שיושבים בדין. אלא שעדיין יש לשאול על דברי הרמב"ם שכתב "ומוטב שיחתך הדין באחד עשר יותר מעשרה" איך ייתכן מצב של עשרה דיינים, הלא הרמב"ם כתב שצריך שמספר הדיינים יהיה אי זוגי, כדי שיוכלו להכריע במצב של מחלוקת? אמנם הרמב"ם כתב זאת כשהסביר מדוע אין בית דין פחות משלושה, אבל העיקרון של מספר דיינים אי זוגי צריך להישמר גם כשמספר הדיינים גדול משלושה? מדוע אם כן כתב הרמב"ם שרק "מוטב שיחתך הדין באחד עשר יותר מעשרה"?

הרב יעקב בצלאל ז'ולטי (משנת יעבין, חושן משפט, סי' ד, אות ז) הסביר שכוונת הרמב"ם לומר שמסגרת בה יושבים שלושה דיינים היא בית דין שלם ולשלושת הדיינים שם של בית דין. אם הוסיפו עוד דיון ובסך הכל יש ארבעה דיינים, הרי זה בית דין כשר גם לכתחילה. צריך שלפחות יהיו שלושה כדי שיהיה אפשר להכריע, אבל גם כשיש ארבעה דיינים ניתן להכריע (שלושה מול אחד), ומאחר ויש להם שם

6 הרב נחום רבינוביץ, יד פשוטה שם, הציע שכוונת הרמב"ם לומר שניתן להגדיל את מספר הדיינים בבית דין עד עשרים ואחד דיינים, שהרי אם המספר יגיע עד עשרים ושלושה, יהיה מקום לטעות שמא הם סנהדרין קטנה. "מעשה אם הוסיפו עד עשרים ואחד, יתכן שייחתך הדין באחד עשרה יתר מעשרה", כלומר ברוב קטן יחסית של רק אחד מול עשרה. אעפ"כ מוטב שתהיה הכרעה על פי רוב קטן יחסית הואיל והרבה דיינים ידונו ויבררו וילבנו את הנושא, מאשר שיצא הפסק ברוב של כפליים אבל כיוון שדנו בדבר רק שלושה שמא לא התעמקו מספיק בדיון". יש להעיר, שלא מצאנו מגבלה של מספר הדיינים שרשאים לדון דיני ממונות. הרמב"ם כתב "כל זמן שהם רבים הרי זה משובח" ולא הגביל את המספר. ע"פ האמור במשנה (מ ע"א) מותר להוסיף עד שבעים ואחד, וכך גם פסק הרמב"ם (הל' סנהדרין ח, ב). לא עלה שם חשש שמא יחשדו בהם שהם סנהדרין גדולה.

של בית דין "הרי הוא בית דין כשר גם לכתחילה אע"פ שהוא בית דין שקול". הוא הוכיח את דבריו מהגמ' (הוריות ג ע"ב) שם נאמר:

אמר רבי יונתן: מאה שישבו להורות, אין חייבין עד שיורו כולן, שנאמר: "ואם כל עדת ישראל ישגו" (ויקרא ד, יג), עד שישגו כולן.

לדברי ר' יונתן, אפילו אם מאה דיינים ישבו להורות בבית דין הגדול בירושלים, והם הורו הוראת טעות לעבור על אחת ממצוות התורה, הם אינם חייבים בפר העלם דבר, עד שיורו כולם. אך אם רק רוב מתוך מאה הדיינים הורו כן, על אף שהדין מוכרע על פי הרוב, הם פטורים להביא פר העלם דבר. למרות שבסנהדרין גדולה יושבים שבעים ואחד דיינים, כיוון שישבו מאה דיינים להורות, על אף שאין צורך בכולם, מכל מקום אין הם חייבים להביא פר העלם דבר עד שיורו כולם להיתר זאת מפני שנאמר "ואם כל עדת ישראל ישגו", ומהפסוק למדו שאין חייבים עד שישגו כולם - עד שתפשוט ההוראה בכל עדת ישראל, דהיינו בכל הדיינים שישבו להורות. מכאן שגם הרכב של מאה דיינים שהם בית דין שקול, נחשבים כבית דין.⁷ יש לציין שהרמב"ם לא הזכיר להלכה את דברי ר' יונתן הללו בנוגע למאה שישבו להורות.⁸

7 בירושלמי (הוריות א, ב), מפורט דין זה באופן נרחב יותר. יש להוסיף שמי שאמר את הדין (הוריות ג ע"ב) בנוגע למאה דיינים שדנו הוא ר' יונתן, שמדבריו בסוגייתנו למדנו שצריך בית דין נוטה. אמנם רבנו חננאל (שם) כתב שיש ספרים בהם הגרסה היא: ר' יוחנן או ר' נתן. בירושלמי (הוריות א, א) מופיעה אמרה זו בשמו של רבי מנא בר תנחום.

8 אחרונים (באר שבע, שער יוסף, יד דוד ועוד - הוריות ג ע"ב), וכן המשנה למלך (הל' סנהדרין ט, ב) עסקו בשאלה באיזה מצב ישבו מאה דיינים, הרי בסנהדרין גדולה ישבו שבעים ואחד דיינים? הרב יהונתן אייבשיץ (תומים סי' יח, ס"ק ג) כתב שבגמ' (מ ע"א) כתוב שאם אחד מהתלמידים אמר שיש לו ללמד זכות מעלין אותו ומושיבין אותו ביניהם. ואם שלושים תלמידים אמרו כך, הרי שיש מאה שישבו בדין. דברים דומים כתב הרב יעקב עטלינגר (ערוך לנר, סנהדרין לד ע"א). הרב יעקב ישראל קנייבסקי (קהלות יעקב, סנהדרין סי' ג), כתב שאין כוונת הרמב"ם למאה, אלא תשעים ותשע או מאה ואחד, וכפי שכתבו הסמ"ע והב"ח שעשרה לאו דווקא. עוד כתב שניתן להסביר ש"שואלין ודורשין בדרך לימוד כיצד יש להורות כמו שקרובים כשרים, הכי נמי בית דין שקול כשר דלאו מכח בית דין דנים עכשו אלא מענין תלמוד תורה הוא שלומדין דין זה ונמנים עליו, ובכי האי גוונא שפיר משכחת לה מאה שישבו להורות וכן אתי שפיר מה שכתב הרמב"ם ז"ל מוטב שיחתך הדין כ"א במעשרה דעשרה נמי כשרים ללמד הדין בדרך כלל". ראה גם: הרב ישראל איסר איסרלן, שער המשפט סי' יח, ס"ק א; הרב איסר זלמן מלצר, אבן האזל, הל' סנהדרין ט, ג; הרב שלמה גורן, "המאבק על הסנהדרין בימי הבית השני", תורת המועדים, עמ' 516-517.

הרב ברוך הלוי אפשטיין (תורה תמימה, דברים טו הערה מז) כתב: "ומצינו בחז"ל מספר מאה על מספר גוזמא בכלל ואף במקום שלא יצויר כלל מספר מאה, וכמו בהוריות ג' ב' מאה שישבו להורות, אף על פי שאין בסנהדרין אלא ע"א איש, ואין מוסיפים עליהם כמו שכתב הרמב"ם

הרב ז'ולטי (שם אות ה) הוכיח מדברי הרמב"ם (הל' סנהדרין ח, ב) שכתב שבבית דין של שלושה אם אמר אחד מהדיינים איני יודע מוסיפים שניים אחרים, על אף שכעת הם בית דין של ארבעה, כי זה שאינו יודע אינו מן המניין. הוא ציין גם שברמב"ם ובשולחן ערוך הלכות דיינים לא נזכר דבר האם בית דין שקול פסול או לא. עוד כתב ע"פ התוספות (יבמות קא ע"א ד"ה אין) ש"אין עושים בית דין שקול" הוא דין מיוחד בכל דבר שאמרה תורה שצריך הכרעה, אבל זה לא מעכב בהכשר בית הדין.

נראה אם כן להסביר שכוונת הרמב"ם לומר שגם אם התכנסו מספר שקול של דיינים ובכל מקרה מעל שלושה דיינים, וכמו בדוגמא שבהלכה - עשרה דיינים, מאחר שאפשר להגיע למצב של רוב גם כשמספר הדיינים הכולל הוא שקול (תשעה מול אחד; שמונה מול שניים, וכך על זה הסדר) אזי ניתן לדון במסגרת כזו, ואדרבה זה משובח כי באופן כזה יצא הדין מדויק יותר. אלא שהרמב"ם כתב שעדיף שמספר הדיינים יהיה תמיד אי זוגי, כגון אחד עשר דיינים, כי אז ההכרעה תהיה ברורה, מאחר שלא ניתן להגיע אף פעם למצב של שוויון [=תיקון] בין הדעות כשמספר הדיינים הוא אי זוגי.⁹

על פי דברינו אלה ניתן להשיב על ששאלנו לעיל, מדוע הדגיש הרמב"ם שאין בית דין פחות משלושה דיינים? אכן אפשר שבית הדין יורכב מכל מספר אחר מעל שלושה דיינים, וגם מספר שקול של דיינים, אך ההכרעה חייבת להיות ע"פ רוב, ועל כן מוטב שמתחילה יהיה הרכב הדיינים אי זוגי ובכל מספר שהוא.¹⁰

כפ"ט ה"ב מסנהדרין". אך הרב נפתלי צבי יהודה ברלין, הנצי"ב, דודו של הרב ברוך הלוי אפשטיין (מרומי שדה, הוריות שם) כתב שאין צורך להוסיף יותר משבעים ואחד "אבל ודאי שאפשר להיתוסף". במקום אחר למד הנצי"ב (שו"ת משיב דבר, ד, סי' ג, ז) מדברי ר' יונתן הללו "מאה שישבו להורות" מקור למספר שבתקנת "היתר מאה רבנים" - לחרוג מחרם רבנו גרשום, ולאפשר לאדם לשאת יותר מאישה אחת במצבים מיוחדים.

9 הרב מנשה קליין (שו"ת משנה הלכות, ז, סי' קנא) הסביר את דברי הרמב"ם: "ומוטב שיחתוך הדין בי"א מבעשר הכי פירושו שהרי בכל בית דין ישנם מזכין ומחייבין והדין נחתך ע"פ הרוב דכתיב 'אחרי רבים להטות'. והנה אם יש בית דין של שלשה הדין נחתך ע"פ הרוב שהם שנים דכתיב 'אחרי רבים להטות', ואם יש בית דין של חמש עשרה הדין נחתך ע"פ שמונה ותשעה עשרה וכן כיוצא בזה. ומעתה אפשר דזה כוונת המחבר מוטב שיחתוך הדין בי"א מבעשרה כלומר שהי"א הם הרוב וכן העשרה הם רוב מבית דין נוטה שהיו למשל י"ב הוי ליה רוב וגם י' הוי ליה רוב מבית דין נוטה ולא מבית דין שקול ואתי שפיר לשון הטור והמחבר. ומיהו לא מלאני לפרש כן כיון שלא פירשו כן האחרונים ז"ל". ראה גם: הרב גבריאל סרף, "בית דין שקול", לקט שיעורים - סנהדרין, עמ' 92-96.

10 הסברנו ברמב"ם אינו תואם לדברי הרב יצחק אלחנן ספקטור (נחל יצחק, חושן משפט, סי' ג, א) שכתב: "לפי מה דקיימא לן בסנהדרין (דף ג' ע"ב) דבעי בית דין נוטה אף בדיני ממונות ורכי

סיכום

הרמב"ם קבע כמה הלכות בהקשר של שלושה דיינים בדיני ממונות: אין בית דין פחות משלושה דיינים; בית הדין המושלם הוא בית דין של שלושה דיינים; בית דין שיש בו מספר גבוה יותר מעל שלושה דיינים משובח, ובלבד שמספרם יהיה אי זוגי; גם אם מספר הדיינים זוגי, ניתן לחתוך הדין באמצעות רוב.

יונתן, וכמו שפסק הרמב"ם בפירוש המשניות לסנהדרין (פ"א מ"א) ובחיבורו (הלכות סנהדרין [פ"א] דין ד'), ולפי זה אם היו ארבעה דיינים או ששה היה הדין בטל אף בדיעבד, דהא לרבי יונתן דיליף לשלושה דיינים מהא דאין בית דין שקול כמבואר בסנהדרין שם הוי זה אף לעיכובא על דיעבד גם כן, וכן כתב רש"י שם בד"ה ורבי יאשיה כו', ולדידיה ארבעה או ששה כשרין כו', משמע דלרבי יונתן פסולים בית דין שקול אף בדיעבד. כוונת הרב יצחק אלחנן היא לדברי רש"י (ג ע"ב ד"ה ור' יאשיה) בהבנת שאלת הגמרא על דברי ר' יאשיה: "דבעי קרא לאתווי שלישי. מי לית ליה בית דין נוטה, שצריך שלא יהא בית דין שקול, כדי שיתקיים בו הטייה אחרי רבים, ולדידיה ארבעה או ששה כשרין, דאי בעי בית דין נוטה, קרא לאיתווי שלישי למה לי?". כאמור, לדברינו, גם במספר זוגי בית הדין כשר, אם יש מעל שלושה דיינים, אלא שההכרעה צריכה להיות ע"פ רוב דיינים. ועל כן כתב הרמב"ם שלקבוע מראש מספר דיינים אי זוגי הרי זה משובח.